

De gestippelde waaierkokerworm, een nieuwe exoot

Godfried van Moorsel (Ecosub/Stichting ANEMOON) & David Tempelman (Grontmij/Stichting ANEMOON)

In oktober 2009 werd zowel in het brakke Noordzeekanaal als in het Kanaal van Gent naar Terneuzen een voor Nederland nieuw kokerwormpje ontdekt. Een jaar later werd de soort aangetroffen in diverse rivieren, zelfs helemaal in Zuid-Limburg in de Maas bij Eijsden en in 2011 dook de soort ook op in Friesland. In 2012 werden ook grachten in Schiedam, Delft en Amsterdam gekoloniseerd. Inmiddels bleek de soort ook al in het oosten van Nederland aanwezig, want in mei 2012 werd zij ook gevonden bij de IJssel ter hoogte van Epe.

Determinatie en beschrijving

Het was Maria Capa, een Spaanse specialiste, die in de kokerworm de soort *Laonome calida* herkende. Zij beschreef deze soort in 2007. *L. calida* is een borstelworm (lengte tot 29 mm) met een tentakelkroon die maximaal een derde van de lichaamslengte uitmaakt. De kroon bestaat uit een ring van geveerde en gevlekte kieuwen. Deze vlekken vormen 4-8 bruine banden op de kroon. De koker is dun en slap. De identificatie vereist een microscoop om minuscule

structuren zoals details van borstels en haken te onderzoeken. Echter, omdat *L. calida* in zoet water de enige borstelworm is met geveerde kieuwen, is de soort daar eenvoudig te herkennen.

Nederlandse naam

L. calida behoort tot de familie Sabellidae, de waaierkokerwormen. Vanwege de vlekjes op de kroon stellen we als Nederlandse naam voor: Gestippelde waaierkokerworm.

Verbreiding en verspreidingsgebied

De uitbreiding in Nederland verliep opvallend snel. De eerste vondsten in 2009, in druk bevaren kanalen, wijzen sterk op verspreiding door de scheepvaart. Ook de vondst in de Maas, slechts één jaar later en ruim 200 km stroomopwaarts, kan het beste verklaard worden door transport met schepen.

Scheepvaart heeft waarschijnlijk ook een rol gespeeld bij het transport vanuit het natuurlijke verspreidingsgebied. Voor zover bekend ligt dat in Australië in de monding van

Gestippelde waaierkokerworm *Laonome calida* (Foto: David Tempelman)

rivieren maar ook in volle zee. Echter, omdat de soort pas recent bekend is en er nog onbeschreven *Laonome*-soorten zijn uit China en Californië, is het mogelijk dat het verspreidingsgebied van *L. calida* verder reikt.

Zodra er geschikt materiaal uit Australië beschikbaar is, kan het DNA worden vergeleken met materiaal uit Nederland. Dat moet aantonen of we echt met dezelfde soort te doen hebben. Daar kunnen namelijk vraagtekens bij geplaatst worden, omdat het toch wel opmerkelijk is dat een soort gedijt in zowel een tropische zee als in zoet water waar het zelfs kan vriezen. Mogelijk betreft het soorten met verschillend DNA maar een identiek uiterlijk. In dat geval kan hier sprake zijn van een nieuwe soort waarvan het oorspronkelijke verspreidingsgebied nu nog onbekend is. Hopelijk wordt er spoedig meer bekend over *L. calida* en eventuele verwante soorten.

Ecologisch belang

Gezien de snelle uitbreiding zou de gestippelde waaierkokerworm wel eens een belangrijke component van de bo-

demiergemeenschap in zoete en brakke wateren kunnen worden. Mogelijk fungeren de wormpjes als voedsel voor vissen en bodemdieren. De bodemstructuur kan veranderen door de kokertjes en filtratie heeft mogelijk een effect op de waterfase. Daardoor zou competitie om ruimte en voedsel kunnen optreden met als gevolg verdringing van andere bodemdieren. Er zijn diverse voorbeelden waarbij de introductie van niet-inheemse polychaeten heeft geleid tot ecologische gevolgen.

Een uitgebreidere versie van dit verhaal verschijnt binnenkort in Zoekbeeld: 4(2) 2014.

Voor meer informatie over de gestippelde waaierkokerworm in Nederland zie:

Capa, M., G. van Moorsel & D. Tempelman, 2014. The Australian feather-duster worm *Laonome calida* Capa, 2007 (Annelida: Sabellidae) introduced into European inland waters?. *BioInvasions Records* 3 (1): 1–11.

http://www.reabic.net/journals/bir/2014/1/BIR_2014_Capa_et_al.pdf

Blauwband - de helft van een dodelijk duo

Frank Spikmans, RAVON

De blauwband is een kleine, karperachtige zoetwatervis uit Oost-Azië. Hij wordt gezien als een van de meest succesvolle invasieve exoten wereldwijd. In minder dan 50 jaar heeft de soort 32 landen gekoloniseerd, van Centraal-Azië tot West-Europa en Noord-Afrika. In de meeste gevallen lift de blauwband onbedoeld mee met het transport van karperachtigen ten behoeve van viskwekerijen. Het duurt vervolgens gemiddeld vier jaar voordat een nieuwe populatie van de blauwband buiten zijn oorspronkelijke areaal wordt opgemerkt, wat een effectieve bestrijding lastig maakt (Gozlan *et al.*, 2012).

Verspreiding in Nederland

Diverse exotische vissoorten koloniseren de Nederlandse binnenwateren momenteel in rap tempo, bijvoorbeeld de verschillende grondelsoorten (*Gobiidae*). Deze soorten hebben een aantal biologische kenmerken gemeenschappelijk, die hen in staat stellen leefgebieden ver buiten hun oorspronkelijk areaal makkelijk te koloniseren. Ook de blauwband kent zo'n strategie. Hij heeft een korte generatietijd, produceert veel eieren, bouwt (primitieve) nesten,

vertoont broedzorg en is bestand tegen extreme habitatcondities. Wanneer de blauwband met de helpende hand van de mens ergens wordt geïntroduceerd, zal deze zich dus vaak eenvoudig kunnen vestigen en zich verder uitbreiden. Interessant is dan te weten wat het effect daarvan is op de oorspronkelijke fauna. Groot is de blauwband niet en erg roofzuchtig evenmin. Het venijn zit in dit geval in de ziekteverwekker die hij bij zich draagt.

Blauwband. (Foto: Jelger Herder)